

גניבתו, ובאלמות הוא מחזיק בה], והרי גזלן אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה.

ב. ואם אמרו לו בית דין: "חייב אתה ליתן ט-א לו", והלך טבח ומכר, הרי הוא משלם תשלומי ארבעה וחמשה.

מאי טעמא?

כיון דלא פסקוה בית דין למילתיה [היות ולא היה פסק דין החלטי], אכתי גנב הוא [עדיין שם גנב עליו].

ואם כן תיקשי: היות ולפי ריש לקיש המשנה עוסקת כשעמד הגנב בדין קודם שהקדישוה בעלים, אם כן אפילו אם לא היו מקדישים אותה, היה הגנב פטור מתשלומי ארבעה וחמשה, ואילו במשנה מבואר, שאינו פטור אלא אם כן הקדישוה בעלים תחילה!?

ומשנינן: לא צריכא המשנה להשיענו שאם גנב והקדישוה בעלים ואחר כך טבח ומכר שהוא פטור משום שהוא של הקדש, אלא בכגון שהקדישוהו בעלים אחר דאמרי ליה בית דין לגנב:

"חייב אתה ליתן לו" בלבד, שעדיין לא

בדין על הגניבה — קודם שהקדישוהו בעלים — וכבר חייבוהו בית הדין את הכפל, ושוב אינו נפטור מן הכפל אף אם היה מחזיר את הקרן לבעלים.⁽¹⁵⁾

ומקשינן: היכי דמי, איך היה פסק הדין קודם שהקדישוהו בעלים!?

אי דאמרי בית דין לגנב: "צא תן לו את הכפל", כך הרי אי אפשר לומר, כי:

אם כן מאי איריא: הקדיש [אחר שעמד הגנב בדין] ואחר כך טבח, שהוא פטור מתשלומי ארבעה וחמשה, והרי אפילו לא הקדיש, נמי לא ליחייביה לגנב בארבעה וחמשה, כיון שפסקו בית דין לגנב "צא תן לו"?

דהרי אמר רבא:

א. אמרו בית דין לגנב: "צא תן לו", והלך הגנב וטבח ומכר, הרי הוא פטור.

מאי טעמא?

כיון דפסקוה בית דין למילתיה [פסקו בית הדין את דינו באופן סופי], וטבח ומכר, הוה ליה גזלן⁽¹⁶⁾ שטבח ומכר [שהרי נודעה

הקרן לבעלים, וזה דלא כדמשמע מהגמרא שצריך לכל הפחות שיאמרו לו בית הדין "חייב אתה ליתן לו", רש"ש לקמן תחילת דף סט א, וראה עוד ב"ספר המפתח".

16. כתב הראב"ד: "צא תן לו, וטבח ומכר פטור מארבעה וחמשה, מפני שהוא כפקדון בידו, וסבר יצא מתורת גניבה, אבל חייב אתה ליתן לו, לא סמכה דעתיה, סבר מעייני בדיני, ועדיין בתורת גניבה הראשונה עומד".

כשנגנב או נאבד, ומשום ד"כל היכא דאיתיה בי גזא דרחמנא איתיה".

ג. ראה מה שכתב ה"חזון איש" ליקוטים חדשים כאן, דברים מחודשים במקור דין "חזרה קרן לבעלים".

15. לשון רש"י הוא: "כשעמד בדין: שבאו עדים קודם שהקדישוהו בעלים"; ונראה מלשונו של רש"י, שאין צריך פסק דין, אלא די במה שבאו עדים, כדי ששוב לא ייפטר אף אם יחזיר

גזל ולא נתייאשו הבעלים, (2) שניהם — הגזלן והבעלים — אינן יכולים להקדיש, זה לפי שאינו שלו, (3) וזה לפי שאינו ברשותו.

ומקשינן: ומי אמר רבי יוחנן הכי שאין אדם יכול להקדיש וכן לחלל דבר שהוא ביד גזלן ואינו ברשותו של הבעלים!?

החליטו את דינו, לאמר: "צא תן לו", ובאופן זה אינו "גזלן" שלא יתחייב על הטביחה אילו לא היה זה הקדש, ומאידך גיסא היות וכבר אמרו לו: "חייב אתה ליתן לו", שוב אינו נפטר בחזרת הקרן לבעלים על ידי הקדשם. (4)

גופא: אמר רבי יוחנן:

בעל המאור; וראה דברי ה"פני יהושע" שהובאו באות א.

2. בטעם שאמר רבי יוחנן: "ולא נתייאשו הבעלים", אף שלפי שיטת רבי יוחנן עצמו אין הגזלן קונה ביאוש, יש לפרש, משום דביחס לגנב אם נתייאשו הבעלים הרי הוא יכול להקדישו, משום יאוש ו"שינוי השם", או יאוש ו"שינוי רשות".

ואף ביחס לבעלים — שהוא עיקר חידושו של רבי יוחנן, כמו שכתבו התוספות בקדושין נב א ד"ה והוא — יש לפרש בשני אופנים:

האחד: אם נתייאשו הבעלים הוי הפקר [לפי השיטות הסוברות שיאוש הוא הפקר], ואם כן אין הבעלים יכולים להקדישו גם בלי טעם "אינו ברשותו", והשמיענו רבי יוחנן שאף קודם יאוש אינו יכול להקדישו.

השני: על פי מה שכתבו התוספות לקמן קיא ב: "ומסברא מחלק רב חסדא בין לפני יאוש לאחר יאוש [לענין המבואר שם], דלא הוי כל כך ברשות מריה אחר יאוש כמו לפני יאוש, שנקל לצאת מרשות בעלים בשינוי רשות או בשינוי השם"; והשמיענו רבי יוחנן, שאם כי לא נתייאשו הבעלים, מכל מקום אינו ברשותו ואינו יכול להקדישו.

3. התוספות בקדושין נב א ד"ה והוא, כתבו, שאין בדברי רבי יוחנן חידוש אלא שהגזלן אין יכול להקדיש, אבל אין שום חידוש שהגזלן אינו

וראה מה שביאר ב"חזון איש" בליקוטים חדשים כאן.

1. א. ראה ב"חזון איש" ליקוטים החדשים כאן, בביאור טעם החילוק בין הלשונות.

ב. הקשה ב"פני יהושע" על אריכות לשון הגמרא, שהיה לה לומר: "היכי דמי, כגון שאמרי ליה: חייב אתה ליתן לו", ולהביא דברי רבא, וראה שם מה שיישב.

ג. לעיל [סח ב הערה 11 אות א] הובאה שיטת בעל המאור [לעיל יח א מדפי הרי"ף], שכשהגנב אינו מסרב להחזיר את הגניבה, כבר חשובה הגניבה "ברשותו" של הבעלים; ולפי שיטתו פירש ה"בעל המאור" שם, שפירוש המשנה הוא, שהגנב מסרב להישמע לפסק הדין, והדברים מוכיחים כן, שהרי אחרי פסק הדין הלך וטבח או מכר; ומשום שאם לא נפרש כן, נמצא שלפי אוקימתת הגמרא שעמד בדין, שוב אין אנו צריכים לתירוץ הגמרא הקודם "הוא דאמר כצנועין", כדי ליישב איך הקדישו הבעלים את הבהמה שאינה ברשותם, כי הרי כבר ברשותם היא היות ועמד בדין, ומדברי הגמרא לא משמע כן, אלא שהתירוץ הקודם בעינו עומד, ובהכרח שהוא משום דמשמע לגמרא שהוא מסרב לפסק הדין, והראיה שטבח ומכר, ואם כן אינה ברשותו, והקדשו מועיל רק משום ד"הוא דאמר כצנועין".

וראה עוד בדברי רבינו פרץ בתוספותיו כאן בד"ה שעמד בדין, שפשטות כוונתו היא כדברי

והאמר רבי יוחנן: הלכה כפתם משנה, והרי תנן במסכת מעשר שני:

כרם רבעי שהוא מותר באכילה על ידי חילול, היו מציינין אותו בקוזות אדמה [רגבי אדמה] שהיו נותנים סביבות הכרם, כדי להודיע שהוא אסור באכילה ללא חילול —

ואגב, מפרשת הגמרא את טעמו של סימן זה: סימנא כי אדמה [סימן] הוא לנוטלים מן הפירות, שהכרם כמוהו כאדמה], מה אדמה איבא הנאה מינה [יש הנאה ממנה לאחר זמן, לכשיחרשוה יזרעהו ויקצרוה], אף האי — כרם רבעי — נמו, כי מפרקא שרי לאיתהנויי מינה [לאחר פדיון אפשר ליהנות ממנו].

זכרם של ערלה — שהוא אסור בהנאה לגמרי — היו מציינים אותו בחרסית [כתותי רעפים] —

ומפרשינן: סימנא בחרסית, מה חרסית שאין הנאה מינה כלל ואף לא לאחר זמן, אף האי ערלה דלית ביה הנאה [אין בו הנאה של כלום].

ושל קברות היו מציינים בסיד מפני הטומאה, ומפרשינן: סימנא דחיור כעצמות

[הסיד לבן הוא כמו עצמות], וממחה את הסיד במים ושוּפך סביבות הקבר, כי היכי דניחזור טפי [שעל ידי המים הסיד לבן וכולט יותר].

אמר רבן שמעון בן גמליאל:

במה דברים אמורים — שהיו מציינים את הרבעי ואת הערלה — בשביעית דהפקר נינהו, והנוטל משם בהיתר הוא נוטל, ויש למונעו מעבירה.

אבל בשאר שני שבוע שהנוטל משם רשע הוא, כי אז לא היו מציינים, ומשום ש"הלעיטהו לרשע וימות".

ואילו הצנועין, הם בני אדם חסידים שרוצים לסלק ידי כל אדם מן העבירה, היו מניחין את המעות לחילול, ואומרים: כל הנלקט מזה, יהא מחולל על המעות הללו, ועל ידי זה לא ישל אדם בהם. (4)

הרי ש"סתם משנה" היא, שיכול אדם לחלל פירות שיש ביד גזלן, והוא הדין להקדישם, ותיקשי לרבי יוחנן!?

וכי תימא ליישב: מאן תנא צנועין, מי הוא התנא ששנה "צנועין", לא סתם משנה היא, אלא המשך דברי רבן שמעון בן גמליאל

יכול להקדיש קודם יאוש, ראה שם, וראה עוד ב"ספר המפתח".

4. א. הצנועים היו מתחסדים בשני דברים:

האחד: "שרוצים לסלק ידי כל אדם מן העבירה" ואפילו אלו שנוטלים בלי רשות.

השני: שלא היו מסתמכים על הסימן, אלא

היו מחללים.

ועיקר כוונת המשנה בהבאתה את הצנועים, אם משום טעם ראשון או שני, תלוי במה שדנה הגמרא אם "והצנועין" דברי תנא קמא הם, ואם כן עיקר הכוונה היא לומר שהיו מחלים ולא מציינים, ואם דברי רבן שמעון בן גמליאל הם, אם כן עיקר הכוונה היא שהיו מסלקים אף את ידי הרשעים מן העבירה.

ב. הקשו התוספות: הרי ודאי שלא אומרים

כאשר עדיין הפירות ברשות בעליהם, ולכן חל החילול.

ומקשינן: ומי אמר רבי יוחנן הכי שהצנועים היו אומרים "כל המתלקט מזה"?

והאמר רבי יוחנן: צנועין ורבי דוסא אמרו דבר אחד!

והרי רבי דוסא "נלקט" קאמר! ? ואם כן אף הצנועים היו אומרים "כל הנלקט"!

דתניא:

דין הוא בלקט קציר, שכאשר שני שבלים נושרות כאחת, הרי הם "לקט" שזיכתה אותה התורה לעניים הם, [ולקט קצירך לא תלקט, לעני ולגר תעזוב אותם, ויקרא...], אבל אם נושרים שלשה שבלים כאחת בשעת הקצירה, כי אז אינם "לקט", ושל בעל הבית הם; ומתוך שאין כל העניים בקיאים בהלכות אלו, לכן:

הם, ורבי יוחנן שאמר — "הלכה כסתם משנה" — כסתם יחידאה לא אמר — (5)

הרי מכל מקום תיקשי, שהרי: והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן עצמו:

כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו, הלכה כמותו, הוין מבענין שלשה דברים אלו: ערב וצידן וראיה אחרונה! (6)

ואם כן, הרי קיימא לן שיכול אדם לחלל דבר שאינו ברשותו, ותיקשי לרבי יוחנן?

אמרי בני הישיבה לתרץ את שיטתו של רבי יוחנן:

לא תימא שאמרו הצנועין: "כל הנלקט מזה" דמשמע, שיחול החילול על מה שכבר נלקט, וביד הגנבים הוא —

אלא אימא בבוקר היו אומרים: "כל המתלקט מזה [כל מה שעתידיים ללקוט]" יהא מחולל מעכשיו, ונמצא שחל החילול

שיחול לכשילקטו העניים, כדי שלא יתפקרו העניים ליטול יותר מדאי בגלל ההפקר; כן פירשו התוספות.

אך לשון רש"י לעיל סח ב ד"ה מניחין משמע שהוא מפרש כפשוטו.

5. פירש הראב"ד: "הא דאמרינן כסתם יחידאה לא אמר, הרי הצנועים היא הסתם משנה שהוא לשון רבים, ואף על פי כן כיון שהיחיד מעיד עליה אין הלכה כמותה"; ובגליון הביאו בשם מהר"ם, שמחק את המלים: "ורבי יוחנן כסתם יחידאה לא אמר".

6. ערב: אם אמר המלוה: "על מנת שאפרע ממי שארצה" — חכמים אומרים: אף אם יש ללוה

כן כל שעה, ואם כן נמצא שלא תיקנו אלא את מה שעדיין קיים בשעת אמירתם, אך אין תקנה למה שכבר אכלו!?

וביאר, ד"כל הנלקט" — דמשמע שהיו אומרים על מה שכבר נלקט — לאו דוקא, שלא היו אומרים כן אחר הלקיטה, אלא קודם הלקיטה היו אומרים שיחול אחר שכבר נלקט, [פירוש, ועשו כן, ולא חיללו מה שילקט, היינו משום שהם סוברים "אין ברירה" — ראה בהמשך הסוגיא — ואם חל החלות קודם שלקטו, הרי זה תלוי בדין ברירה]; ומיהו במה שמבואר בהמשך הסוגיא שהיו אומרים גבי לקט "כל שלקטו", היינו שהיו אומרים כן בערב כמפורש בבביתא, ואף שלא היו מתקנים את מה שכבר נלקט, מכל מקום לא היו אומרים בבוקר

רבי יהודה אומר: שחרית בעל הבית עומד, ואומר: "כל שילקטו עניים היום – ואפילו מה שבדין אינו "לקט" – יהא הפקר", כדי שלא ייכשלו עניים.⁽⁷⁾

רבי דוסא אומר: לעיתותי ערב הוא אומר: "כל שילקטו עניים" יהא הפקר, אבל אם יאמר בבוקר שיחול קודם הלקיטה, לא יועיל, ומשום ש"אין ברירה", וכמבואר לקמן.

נכסים, יכול הוא לפרוע מן הערב תחילה; ורבן שמעון בן גמליאל אומר: בין כך ובין כך, לא יפרע מן הערב תחילה! והלכה כחכמים.

צידן: אמר רבן שמעון בן גמליאל: מעשה בצידן, באחד שאמר לאשתו: הרי זה גיטיך על מנת שתתני לי איצטליתי, ואבדה איצטליתו, ואמרו חכמים: תתן לו את דמיה, ונתריים התנאי בזה! ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל, אלא קיימא לן, שאין מתקיים התנאי אלא באיצטלית עצמה, ולא בדמיה.

ראיה אחרונה: אם אמר הבעל דין: "אין לי ראיה", ולאחר זמן הביא ראיה ומצא עדים, הרי זה אינו כלום, ואין סומכים על העדים.

ורבן שמעון בן גמליאל אומר: מה יעשה זה שלא ידע שיש לו עדים, ולבסוף מצא עדים [וכי מפני כן נפסלים העדים]?! ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל.

7. א. כתבו התוספות: "תקנה עושה לעניים לפוטרו מן המעשר, כשמלקטים יותר מדינם, כגון שלש שבלים ואוכלים בלי מעשר, לפי שלקט שכחה ופאה פטורין מן המעשר, לכך אומר בעל הבית, כל שילקטו יהיה הפקר, כדי שיפטור הכל ממעשר, דהפקר פטור ממעשר" – אך בלשון הרשב"א בתשובותיו חלק ב סימן פב, משמע שמשום איסור גזל עשו כן.

ונתקשו האחרונים בשיטת התוספות, למה לא פירשו, שהתקנה היתה להציל אותם מאיסור גזל? וב"קובץ שיעורים" [אות כט] כתב, שהוא משום שהגמרא תולה דין זה בברירה כשאומרים כן בבוקר, ואין ההפקר חל, ואם משום גזל הרי

נותן להם רשות ללקוט, וראה עוד שם, [אך ראה בלשון הרשב"א בתשובה שם "דאם אין ברירה ולא קדם ההפקר משעת אמירה, נמצאו אוכלים גזל], וב"עונג יום טוב" [אורח חיים סוף סימן לט] הוסיף, דגם "אינו ברשותו" לא שייך לדון בזה, שאם הם אומרים שאינם מקפידים על זה אין בזה איסור; וב"קהלות יעקב" [ראש השנה סימן יג], כתב, שאם משום להצילם מאיסור גזילה, די שיאמר לשון מתנה או מחילה, ומה לו להפקיר לכל העולם, אם לא בשביל לפוטרו מן המעשר, [אך ראה מה שהביא ב"קובץ שיעורים" שם, מגמרא בבא מציעא ל ב בעובדא דרבי ישמעאל ברבי יוסי].

והנה ה**ראב"ד** כאן הקשה, למה אין מועיל ההפקר שעשו אפילו על דבר שאינו ברשותו [ראה שם], והרי אם כי חלות הפקר אינו יכול לעשות, מכל מקום להתירם מאיסור גזל הרי אין צריך שיחול הפקר, ודי בהסכמתו וברשותו שלא יעברו על איסור גזל, ורשות זו ודאי אפשר ליתן אף בדבר שאינו ברשותו?! ולפיכך פירש, שמשום המעשר שלא היו נוטלים, לכן צריך היה להפקירם דוקא, וזה כדברי ה"עונג יום טוב".

ב. כתבו התוספות, שבהכרח לא היה בעל הבית מתייאש, כי אם הוא מתייאש, אם כן תיקשי למאן דאמר: "יאוש קני", מה מועיל ההפקר לאחר שכבר לקטו, והרי כבר זכו בהם העניים מתורת יאוש.

וכתבו עוד, שאין להקשות אם היו מתייאשים למה צריך הפקר כדי לפוטרו מן המעשר, תיפוק ליה מטעם היאוש עצמו, שמצינו גבי אבידה שהניא פוטרת מן המעשר, ואם כן יפטור היאוש

ומשנינן: **איפוך דרבי יהודה לרבי דוסא** רבי דוסא הוא שאמר את דברי רבי יהודה **ורבי דוסא לרבי יהודה** [ורבי יהודה הוא שאמר את דברי רבי דוסא] —
ונמצא שלרבי דוסא: "כל שילקטו" היה

והיות ולרבי דוסא אי אפשר לעשות את החלות קודם הלקיטה, וצנועין ורבי דוסא אמרו דבר אחד, מבואר, שאף הצנועין לא היו מחללים אלא באופן שיחול החילול אחר הלקיטה. (8)

דאמר "יאוש קונה", הרי הוא נקנה לגזלן כשאינו ברשותו, ראה ביאור סברתם בהערות לדף סו א בתחילת סוגיית יאוש.
ד. ובמה שנקטו התוספות כדבר פשוט, שאפילו למאן דאמר "יאוש אינו קונה", מכל מקום זה רק לענין שלא יוכל לזכות בו הגזלן היות ובאיסורא אתי לידיה, אך מכל מקום ביחס לבעלים כבר יצא מרשותם לענין שכל אחד יכול לזכות בו; ראה בדברי רבי עקיבא איגר [הובא בליקוטים החדשים כאן], שתמה על זה, אם כן למה לי בכל מקום דין יאוש ושינוי רשות, והרי השני — לדברי התוספות — יכול לזכות בו אף בלי דין "שינוי רשות", [והנה, אכתי יש נפקא מינה בדין "שינוי רשות" באופן שהקדישו הגזלן, או באופן שמכר לאחר בקנין סודר, שאין לשני בו זכיה מצד עצמו; וראה עוד ב"קצות החושן" [שסב א], שנקט בדעת התוספות הרא"ש והרמב"ן, שהם סוברים באמת שהשני קנה משום "דבהיתירא אתא לידיה", ואין זה כלל משום דין "שינוי רשות", ואין להאריך כאן יותר; וראה עוד ב"שיעורי רבי שמואל" לבבא מציעא [עמוד צג] שצידד בדעת רש"י, שהוא חלוק על התוספות, וסובר, שלמאן דאמר יאוש לא קני, לא חל יאוש כלל, ואין שום אדם יכול לזכות בו].

8. א. מה שאמר רבי יוחנן: "צנועין ורבי דוסא אמרו דבר אחד", יש לפרש בשני אופנים:
האחד: הן לצנועין והן לרבי דוסא, אין חסרון בעשיית חלות על מה ש"אינו ברשותו", שהרי הצנועין מחללין על דבר שאינו ברשותו,

אפילו למאן דאמר יאוש לא קני [כי אפילו אם הגזלן אינו יכול לזכות, משום ד"באיסורא אתי לידיה" מכל מקום הועיל היאוש שכל הקודם לשכות בו זכה, ומועיל זה חלפוטר מן המעשר].

ותירצו התוספות, שיאוש בגזילה אינו מועיל לפטור מן המעשר, כי לא מיבעיא אם יאוש קונה, והגזלן קונהו אפילו כשהגזילה ברשות הרבים — שאין זה יאוש לפטור מן המעשר כי "יאוש דהכא לא הוי אלא כלפי דידיה והוי כמתנה בעלמא, ואין לו לפטור מן המעשר.

אלא אפילו אם נאמר שיאוש אינו קונה אלא כשהגזילה בחצירו של הנגזל, וכשהיא ברשות הרבים "כל המחזיק בה זכה בה", או למאן דאמר "יאוש אינו קונה" וכל המחזיק בה זכה בה, מכל מקום אין זה יאוש המועיל לפטור מן המעשר, כי לכל אדם אסור להחזיק בה, מפני שהיא צריכה לגזלן ליפטר בה מן הנגזל [פירוש, שאם כי חיוב השבה פקע מן החפץ ביאוש, שהרי יכול לזכות בו ולעשות בחפץ כרצונו, מכל מקום אם ישיבנו לבעלים ייפטר מן הדמים, "שיעורי רבי שמואל" לבבא מציעא עמוד צא], ואם כבר זכה בה אחר חייב לשלם דמים לגזלן [וכמו שהוכיחו], אם כן אין זה כמו הפקר הפוטר מן המעשר, שפטור הפקר נלמד ממה שאמרה תורה: "ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך", יצא הפקר שאף להם יש חלק בזה, שיכולים הם לזכות בו, ואם כן כשאסור להם לזכות, ואם זכו צריכים לשלם, אין זה חשוב שיש להם חלק ונחלה עמך.

ג. ובביאור מה שנסתפקו התוספות, אם למאן

אמרי בני הישיבה לתרץ: זה שהפכנו את הברייתא אין זה רק כדי ליישב את דברי רבי יוחנן, אלא משום דלא סגיא דלא מתהפכא מתניתא [בהכרח יש להופכה מטעם אחר]; ומשום:

דבהא מתניתא [ברייתא] **קתני: דאית ליה לרבי יהודה ברירה** ["יש ברירה"], שהרי לדעתו היה אומר בבוקר: "כל שילקטו עניים יהא הפקר", וכאשר לוקטים העניים, אומרים אנו: הוברר הדבר למפרע שזה הפקר, ואף על פי שאין בעל הבית יודע מזה בבוקר, שהרי שמא לא ילקטו יותר על דינם כלל, ולא חל ההפקר.⁽⁹⁾

אומר, ואכן: "צנועין ורבי דוסא אמרו דבר אחד"!

ומקשינן: **אמאי אפכת מתניתא** [למה הופך אתה את האמור בברייתא], כדי שיתיישב מה שאמר רבי יוחנן: "צנועין — שהיו אומרים בבוקר — ורבי דוסא אמרו דבר אחד".

אדרבה: **אפכה לרבי יוחנן** [היה לך להפך את דברי רבי יוחנן], **ואימא** בדברי רבי יוחנן כך: **צנועין ורבי יהודה** — שלשיתו, אכן היו אומרים בבוקר על מנת שיחול מיד — **אמרו דבר אחד!**

בהקדש, אבל להקנות יכול; וב"קצות החושן" שם תמה ממה שאמרו כאן "צנועין ורבי דוסא אמרו דבר אחד", ומבואר שאי אפשר להפקיר דבר שאינו ברשותו, וראה מה שהביא בזה, הרב המגיה ברשב"א הנדמ"ח; והנה מעיקר דברי רבי יוחנן יש לומר שהוא מפרש כפירוש השני, אלא שמהמשך הסוגיא בעמוד ב יש לתמוה על הרשב"א, וכפי שיבואר בהערות שם.

ג. לעיל סח ב הערה 11 אות ב, הובאו דברי הריטב"א, שחפץ הבא ליד אדם בטעות, וברח, אין זה חשוב "אינו ברשותו" של הבעלים, היות ואילו היה לפנינו היה ציית דינא; וב"קצות החושן" [שנד ד] הכריע שלא כדבריו, והביא מסוגייתנו, דחשוב "אינו ברשותו" גבי לקט, אף שהעניים בטעות דין לוקטים הם יותר מדינם, ואילו היו לפנינו היו ודאי מחזירים את מה שלקטו יותר על דינם.

9. נתבאר על פי לשון רש"י; וצריך ביאור: למה פירש כן, ולא פירש כשאר ברירה, שהוא הרי מפקיר את אותם החיטים שילקטו למחר, ואין ידוע איזה מהחיטים ילקטו מחר, וצריכים אנו

ולרבי דוסא מפקירים דבר שאינו ברשותו. ולפי פירוש זה מוכח מכאן, שלרבי יוחנן הסובר: אין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו הוא הדין, שאין אדם מפקיר דבר שאינו ברשותו, וכן מבואר ב"קצות החושן" סימן קכג סק"א בסופו, שהוכיח מכאן דין זה, ודלא כהב"ח.

השני: צנועין ורבי דוסא סוברים שאי אפשר לחלל או להפקיר באופן שיחול החלות בבוקר, ומשום שהם סוברים "אין ברירה", וכאשר מבואר בהמשך הגמרא שדין זה תלוי בברירה, ועל דרך פירוש זה נתבאר בפנים.

ולפי פירוש זה מפיסקא זו שבגמרא אין להוכיח שאי אפשר להפקיר דבר שאינו ברשותו; וכפירוש הזה נראה מדברי הראב"ד כאן, שלא הוכיח מכאן [אלא מסוף הסוגיא] שאי אפשר להפקיר דבר שאינו ברשותו, ראה בדבריו היטב, [וראה בגמרא בעמוד ב "אמר אביי: אי לאו דאמר רבי יוחנן וכו'"], ובמה שכתבו התוספות בביאור הדברים, ובמה שנתבאר בהערות שם].

ב. ברשב"א בשבועות לג ב ד"ה והרמב"ן, מבואר בפשוטו, שלא אמר רבי יוחנן אלא

מעכשיו! שכן הוא שיעור תרומה של עין בינונית, אחד מחמישים.

ועשרה לוגין (2) [מתוך מאה הלוגין] שאני עתיד להפריש, הרי הן **מעשר ראשון!**

ותשעה (3) לוגין מתוך תשעים לוג הטבל שנתרו ביין, הרי הן **מעשר שני!**

ומיחל [מחלל] את המעשר שני על מעות שיש לו בבית! לפי שמעשר שני עצמו אסור באכילה מחוץ לירושלים, אלא יש לחלו על מעות, והמעות נכנסים תחתיו בקדושת מעשר שני. (4)

ואחר שעשה כן, הרי הוא **שותה מיד** את היין, אף קודם שהפריש את התרומה והמעשר, ועדיין הם נמצאים בתוך היין!

והרי **שמעינן ליה לרבי יהודה בעלמא, דלית ליה ברירה**, וכדמפרש ואזיל; ומשום זה בהכרח יש עלינו להפוך את שיטות התנאים שבברייתא, ולומר שלדעת רבי יהודה לא הפקיר את מה שילקטו העניים שהוא דין התלוי ב"ברירה", אלא שהיו אומרים אחר שכבר לקטו, שאותם פירות שנלקטו יהיו הפקר.

דתנן שרבי יהודה סובר "אין ברירה":

הלוקח יין מביין הכותים וצריך הוא להפריש ב-טו מהם תרומות ומעשרות, ואין לו פנאי להפריש אלא לקרוא שם בלבד, (1) הרי הוא **אומר:**

שני לוגין [מתוך מאה לוגי היין] **שאני עתיד להפריש** אותם לבסוף, **הרי הן תרומה**

שם בלבד; ואילו בגיטין [כה א] פירש שלא היה לו כלים להפריש לתוכם.

2. כתבו התוספות בגיטין כה א, דלאו דוקא עשרה, שהרי כשהסיר שני לוגין לתרומה גדולה, לא נותרו ביין אלא תשעים ושמונה לוגין, והמעשר מהם אינו עולה לעשרה לוגים שלמים.

ובשם יש מפרשים כתבו לפרש דבדוקא הוא, כי לדעתם, אין המעשר מתמעט על ידי הפרשת התרומה, ועדיין צריך לעשר עשירית מכלל הטבל כמות שהיה קודם הפרשת תרומה, משום שמן התורה שיעור התרומה הוא בכל שהוא, וחיטה אחת פוטרת את כל הכרי.

3. ראה בהערה 2.

4. רש"י, והוסיף: דאף דסמכינן אברירה, ושפיר יש לומר שכל מה ששותה אינו מן המעשר שני, מכל מקום כל מה שאפשר לו לתקן עכשיו יתקן,

לדין ברירה לומר: כבר מאתמול הוברר שאלו ואלו החיטים אמורים היה ליפול ולהילקט ועליהם חל ההפקר, ודומה ממש ל"שני לוגין שאני עתיד להפריש יהיו תרומה גדולה", וראה בדברי האחרונים שהובאו ב"ספר המפתח", ובפרט בדברי ה"בית מאיר".

1. א. הכותים גירי אמת הם — לדעת ברייתא זו — ולכן אין נפקעת ארצם מקדושתה כשדה של גוי, ומכל מקום חשודים הם על התרומה ועל המעשרות; ואף שלעצמם הם תורמים, בכל זאת אינם נמנעים מלמכור טבל לאחרים, לפי שחשודים הם על "לפני עור לא תתן מכשול". רש"י ותוספות גיטין כה א.

עוד הוסיפו, שהמשנה מדברת בזמן שעדיין לא גזרו על יינן של הכותים.

ב. רש"י כתב כאן, שבערב שבת בין השמשות אנו עוסקים, וצריך הוא לשנות מן היין בשבת ואין לו פנאי להפריש, אלא לקרוא